

УДК 32.019.51(091)

JEL J58, H11, H57

DOI 10.32782/2786-8273/2025-9-22

Семенчук Т.Б.

кандидат економічних наук, професор,
в.о. завідувач кафедри менеджменту,
публічного управління та адміністрування,
Державний університет інфраструктури та технологій
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7834-1655>

Tetiana Semenchuk

State University of Infrastructure and Technologies

Кіпріан І.І.

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
ОПП «Публічне управління та адміністрування»,
Державний університет інфраструктури та технологій
ORCID: <https://orcid.org/0009-0004-3411-7255>

Ilia Kipran

State University of Infrastructure and Technologies

ПОПУЛІЗМ У ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ

POPULISM IN PUBLIC ADMINISTRATION

Анотація. У статті розглядається популізм у публічному управлінні, який останні роки набуває все більшої актуальності у всіх сферах, та набуває все більшого значення на світовому рівні. Досліджується теоретичний та практичний феномен популізму в контексті публічного управління та його вплив. Проаналізовано сучасні підходи до розуміння популізму як політичної стратегії, а також розкрито його вплив на прийняття управлінських рішень, функціонування державних інституцій та демократичні процеси. У цій статті окремо приділяється увага особливостям прояву популізму в українському політичному середовищі, зокрема його впливу на ефективність управління та суспільну довіру до влади у різних верств населення, також розглянуті приклади світової політики. У результаті дослідження запропоновано низку практичних рекомендацій для мінімізації негативного впливу популістських підходів на систему публічного управління.

Ключові слова: популізм, публічне управління, політична стратегія, політична культура, демократичні процеси, політичне середовище, світова політика.

Abstract. Introduction. In recent years, populism in public administration has become increasingly widespread, and if earlier this term was associated mainly with elections, today we can observe it everywhere, not only in Ukraine but throughout the world. The article examines the theoretical and practical aspects of populism in public administration in the world, focusing on its impact on decision-making, administrative efficiency and public trust among different segments of the population, as well as on the opposition of rich and poor through the prism of populism. Particular attention is paid to the peculiarities of populism in the Ukrainian political environment and the most prominent manifestations of populism in world politics. **Purpose.** The main purpose of the study is to analyze the manifestations and consequences of populist approaches in public administration, with a special focus on the Ukrainian political context and the impact on public sentiment among different segments of the population. **Methods.** The research is based on a combination of qualitative analysis of political discourse, comparative review of academic literature, and case study examination of specific instances of populist governance in Ukraine. **Results.** The study reveals that populism, while potentially enhancing short-term political support, undermines institutional sustainability, distorts policy priorities, and erodes accountability. In the Ukrainian context, populist strategies have led to fluctuating public confidence and inconsistencies in administrative policy-making. **Conclusion.** The study offers a number of practical recommendations to mitigate the negative impact of populism on public administration, including the introduction of transparent decision-making mechanisms, promotion of civic education, and strengthening of institutional checks and balances. These measures are aimed at ensuring a more sustainable and responsive governance system that resists populist pressure.

Keywords: populism, public administration, political decision-making, political strategy, democratic governance, institutional integrity, world politics.

Постановка проблеми. У сучасному світі, популізм став практично обов'язковим етапом розвитку демократичних держав, який супроводжується глибокими трансформаціями в політичній і соціально-економічній сферах, що зумовлює підвищення рівня суспільної напруги, недовіри до інститутів влади та зростання запиту на «просту політику». Але без нього, майже неможливо виграти вибори, чи набрати «балів» до свого рейтингу, як політичного так і просто соціального. Саме тому,

спостерігається збільшення актуалізації популізму. Цей процес відходить від елемента передвиборчої риторики, успішно та активно проникає в управління, перетворюючись на глибоко вкорінений елемент державної політики, та практики управління. Він стає більш виразним, та все більше глобалізується, стаючи інструментом для здобуття масової підтримки шляхом апеляції до емоцій, спрощених рішень та протиставлення різних верств населення. У цьому контексті популізм поступово пере-

творюється на провідну стратегію політичного впливу. Ця ситуація створює значні ризики, особливо для демократій у процесі трансформації, де стабільність інституцій ще не досягла свого повного розвитку, а довіра суспільства до влади все ще коливається. У результаті публічне управління ризикує втратити стратегічну послідовність, інституційну стабільність та довіру громадян. Особливо актуальною ця проблема є для країн з транзитною демократією, таких як Україна, де популізм часто стає заміном реальних реформ.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вперше популізм згадується в США, а саме в Америці в XIX столітті, де і здобув поширення в середині континенту, аж поки в 1970-х роках не поширився на Західну Європу, а далі враховуючи зростання суспільства на швидкі прості та рішучі дії з боку влади, які на перший погляд здаються логічними та справедливими у вирішенні соціально-економічних проблем, здобув світового масштабу [2]. Велика кількість науковців досі не дійшли згоди, щодо одного визначення популізму. Кас Мудде та Крістобар Кальтвассер, у своїй роботі зазначають, що популізм – це плюралістична демократія [4]. В цей час формується протилежна думка світовим дослідником Бен Стенлі, який публікує в своїй роботі та охарактеризує популізм, як ідеологію [1]. Відомі політологи Курт Вейленд [5] та Паппас Таккіс [7] визначають у своїх роботах популізм як політичну стратегію, яку використовують деякі харизматичні лідери для досягнення або здійснення влади.

Проте найвіддаліше описує дану категорію в 1998 році Міхаель Казін у своїх наукових роботах. Він надав наступне визначення «популізм – це наратив, який описує простих людей як благородне зібрання, не обмежене вузькими класовими рамками, і розглядає їхніх опонентів як користолюбну й недемократичну еліту, щоб мобілізувати перших проти других» [6]. Саме з цим визначенням погоджуються автори статті, та в подальшій своїй роботі під «популізмом» мають його зазначену вищу сутність.

У той час як деякі вчені ретельно досліджували популістські партії та лідерів, інші приділяли більше уваги концептуалізації цього явища та намагалися встановити спільні суттєві атрибути – ідеї, компоненти та/або мотиви, що лежать в основі популізму. У науковій літературі було запропоновано наступні особливості: популізм характеризується як «своєрідний негативізм», часто спрямований проти еліт, але іноді також проти інших соціальних груп або меншин. Більшість світових вчених в своїх роботах приділяли увагу категорійному опису «популізму», Муддл Гас описав середовище «популізму», та зазначив його як своєрідний негатив щодо еліт, але іноді проти інших соціальних груп [3].

Мета статті. Метою дослідження є комплексне теоретичне та практичне осмислення феномену популізму у сфері публічного управління, зокрема виявлення його основних проявів, аналіз механізмів впливу на управлінські процеси та наслідків для ефективності функціонування публічної влади, а також розробка пропозицій щодо мінімізації деструктивного впливу популістських підходів на систему державного управління в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Популістські лідери здобувають швидку популярність завдяки короткостроковим привабливим рішенням для

електорату, проте в довгостроковій перспективі спричиняють серйозні виклики для функціонування демократичних інститутів та шкодять стратегічним цілям розвитку країни [8].

На практиці публічного управління це виливається в численні негативні наслідки:

- порушення принципів раціонального врядування;
- нівелювання ролі експертного середовища;
- послаблення інституційної спроможності держави;
- втрачається громадська довіра до влади [3].

Оскільки популісти орієнтуються не на об'єктивні дані чи довгострокову ефективність, а на короткострокову популярність серед електорату, це призводить до ухвалення рішень, які суперечать економічній логіці, фаховим оцінкам або науковим дослідженням. Тому, прийняття рішень під тиском електоральної кон'юнктури призводить до зниження якості політики, та відмови від стратегічного планування. Крім того, порушення принципів раціонального врядування унеможливує реалізацію системних реформ, оскільки замість послідовної державної політики здійснюються ситуативні дії, що не мають довгострокового ефекту. У результаті держава втрачає стратегічне бачення розвитку, а управління стає реактивним і фрагментованим.

Популізм сприяє руйнуванню адміністративної раціональності. Руйнується кадровий потенціал державного апарату. Професійні кадри витісняються, більш «лояльними» особами. Посади отримують особи, які не мають належної кваліфікації, але є політично вигідними. Така ситуація підтримує здатність до функціонування органів влади, негативно впливає на ефективність і стабільність публічного адміністрування [9].

Через популізм, ігнорується інституційна стабільність. Популістські політики схильні до централізації влади, обходу процедур і зневаги до незалежних органів влади. Це послаблює систему стримувань і противаг, сприяє зростанню політичного впливу на публічну адміністрацію та правову систему.

Послаблюється громадська довіра до влади. Постійна мобілізація суспільства через апеляції до емоцій та символічних образів (наприклад, «зовнішній ворог», «внутрішні зрадники», «корумпована еліта») перетворює публічну політику на інструмент легітимації дійсності, а не на механізм вирішення реальних проблем. Водночас, популістські практики можуть тимчасово підняти загальний емоційний стан населення, створити ілюзію змін і реформ, що особливо характерно для країн з нестабільною політичною системою. В кінцевому результаті, коли популістські обіцянки не реалізуються або призводять до погіршення становища населення, виникає глибоке розчарування, що підіриває легітимність влади і загрожує політичною нестабільністю. Усе це ставить під загрозу довготривалість реформ, якісне функціонування державного апарату та довіру до демократичної системи загалом. Популізм підіриває можливості для ефективного громадського діалогу, оскільки зводить політичну конкуренцію до боротьби лозунгів, а не концепцій. У результаті дискредитуються як опозиційні сили, так і професійна експертиза, що сприяє подальшій поляризації суспільства.

Наукові підходи до дослідження популізму у сфері управління можна умовно розділити на декілька напрямів. Один із них розглядає популізм як небезпеку для інституційної стабільності, яка послаблює систему стримувань та противаг. Інший підхід – функціональ-

ний, – трактує популізм як реакцію на кризу представництва, коли офіційні структури виявляються нездатними задовольнити потреби суспільства, і на арену виходять популістські актори як альтернативний канал артикуляції інтересів. Існує й критичний напрям, відповідно до якого популізм розглядається як наслідок неефективності самого державного управління, яке втратило довіру громадян.

У рамках українських реалій популізм є не лише проявом політичної нестабільності, а й наслідком дефіциту ефективного управління та недостатньої легітимності владних рішень. Його посилення зумовлюється слабкістю демократичних інститутів, нестійкістю політичної культури, фрагментарністю суспільного діалогу, а також соціально-економічною нестабільністю. У цьому контексті популізм починає замішати собою стратегічне управління, зводячи публічну політику до гасел, PR-кампаній та ситуативних рішень.

Особливу актуальність ця проблема набуває в Україні, де трансформаційні процеси у політичній системі супроводжуються нестабільністю правових і адміністративних інститутів, низьким рівнем політичної культури та високим ступенем суспільного розчарування. Українське суспільство дуже вразливе до популістичного впливу, саме тому, популістські підходи використовуються не лише в передвиборчих кампаніях, а й у щоденній діяльності органів державної влади. Часте застосування популістських риторичних конструкцій у виступах державних діячів, ухвалення непродуманих рішень з метою здобуття політичних дивідендів, слабкість інституційної культури сприяють закріпленню популізму як домінантного дискурсу. Це зумовлює небезпеку викривлення суті публічного управління, коли політична доцільність підміняє законність, фаховість та системність. Крім того, поширення популізму в управлінських структурах негативно впливає на ефективність реалізації публічної політики, стабільність правових інститутів і рівень громадянської довіри до влади.

Яскравим прикладом популізму сьогодні є той феномен, що під час останніх виборів в Україні більшість політичних партій «оновились», просто змінивши назву. Специфіка популізму в політиці України, дещо відрізняється від західної Європи та Америки. Кожна партія представляє свої інтереси, які відрізняються від поглядів інших, але насправді більшість базуються на особистому лідерстві та міцних зв'язках з олігархами. Для того, щоб бути обраними, ці партії грали з девізами та заявами, які лежали між кількома ідеологічними дилемами, які десятиліттями формували український політичний дискурс: ставлення до радянського минулого та нинішні відносини з Росією, європейський вибір, національні та соціальні питання. Також, на сьогодні в Україні досі не сформувалось стабільне політичне управління, адже серед населення триває постійне політичне обурення, один з факторів якого є саме популізм.

Після кожної зміни політичної еліти українське суспільство стикається з новою хвилею обіцянок, що рідко підкріплюються реальними діями. Україна живе в умовах затяжної економічної нестабільності, низьких доходів, високої інфляції та зовнішньої загрози. У таких обставинах люди схильні підтримувати гучні обіцянки, однак швидко розчаровуються, коли резуль-

тати не відповідають очікуванням. Цей цикл надія – підтримка – розчарування – обурення відтворюється знову і знову, поглиблюючи кризу довіри до влади.

Механізм реалізації категорії популізм в життя виглядає наступним чином: популісти, які приходять до влади, здебільшого уникають складних системних реформ, натомість концентруються на медійно вигідних, але малоефективних ініціативах. У результаті у громадян виникає відчуття повторення політичного сценарію, в якому їх знову і знову вводять в оману. Приклади типових обіцянок на кожних виборах: «зниження тарифів на комунальні послуги», «підвищення пенсії», «підвищення зарплати вчителям та лікарям».

Найчастіше популісти намагаються показати прямий контакт народу до публічного управління. Створюються фіктивні опитування, які не мають жодної сили та ні на що не впливають. Щоб створити ілюзію прийняття політичних рішень народом. Популісти активно використовують соціальні мережі, спрощену мову, образність і емоційний тиск. Успіх політичного меседжу часто ґрунтується не на правдивості, а на вірусності. Унаслідок цього формуються викривлені уявлення про реальність, які згодом не витримують перевірки практикою. Знімаються підставні відео, де популіст відвідує спальні райони міста, які насичені старшим поколінням та починає символічні розмови з населення обіцяючи вирішити проблему «затопленого підвалу під їзду», що досить смішно виглядає, враховуючи що це політик високого рангу, який явно має інший напрям та спектр обов'язків. Таким чином, політичне обурення серед українців є закономірною реакцією на системне використання популізму, що підмінює зміст публічного управління його формою. Вирішення цієї проблеми можливе лише через посилення прозорості, розвитку політичної освіти, інституційного оновлення та підвищення політичної відповідальності.

Важливим, є також розвиток політичної освіти та підвищення культури. Низька політична освіченість громадян сприяє поширенню популістських ідей. Потрібно інтеграцію політичної освіти у навчальні програми шкіл та закладів вищої освіти, включаючи основи демократії, права людини й функціонування державних інституцій. Інформаційні кампанії мають пояснювати громадянам суть популізму і його ризики для суспільства. Сприяти зростанню активності організацій, які займаються політичною просвітою та підвищенням обізнаності населення. Зміцнення незалежності й ефективності державних інституцій є ще одним важливим аспектом запобігання популізму. Гарантувати незалежність судової влади, запобігаючи політичному тиску на суддів і забезпечуючи їх доброчесність і професійний розвиток. Підвищити ефективність правоохоронних органів у розслідуванні та запобіганні корупції. Створити умови для професійного зростання державних службовців і забезпечити їхню політичну нейтральність. Запроваджувати електронне урядування, яке надасть громадянам доступ до інформації про діяльність органів влади через онлайн-платформи. Організовувати регулярні громадські обговорення, щоб залучати громадян до процесу прийняття рішень та враховувати їхні думки при розробці політики. Впроваджувати механізми зворотного зв'язку, які забезпечать канали для подання скарг, пропозицій та коментарів щодо роботи органів влади. Реформа медіапростору

та протидія дезінформації також є ключовими аспектами. ЗМІ впливають на формування суспільної думки і можуть або сприяти поширенню популізму, або боротися з ним. Підтримувати незалежні ЗМІ, забезпечуючи їхню безпеку та захист від політичного тиску.

Висновки. Популісти в Україні, Європі та Сполучених Штатах схильні використовувати неправду, перебільшення та маніпуляції та є ідеологічними хамелеонами. Нарешті, популісти використовують кризи для мобілізації виборців. Крім того, важливо зазначити, що незважаючи на високу підтримку популізму в суспільстві, вона не визначається регіональними чи етнолінгвістичними відмінностями. Таким чином, феномен популізму як потенційна проблема для демократизації суспільства не буде посилюватися соціальними розколами такого роду. Як і в розвинутих демократіях, підтримка популізму в Україні зосереджена серед груп населення, які є найбільш економічно вразливими в контексті глобалізації та цифровізації, тобто людей, які живуть у невеликих містах, менш освічених, людей

похилого віку, молоді та з фінансовими проблемами. Саме тому, з популізмом потрібно боротися та викорінювати з нашого публічного управління. Для цього потрібно розвивати медіаграмотність населення шляхом навчання громадян критично оцінювати інформацію та розпізнавати фейки й маніпуляції. Створювати механізми для виявлення та спростування хибної інформації, що поширюється в медіа. Посилювати політичну відповідальність серед управлінців та осіб, які балотуються. Необхідно реформувати виборче законодавство, впровадивши прозорі методи фінансування партій і кандидатів, а також механізми відкликання депутатів, які не виконують свої обіцянки. Діяльність органів влади має бути більш прозорою, що передбачає регулярне оприлюднення звітів про виконання програм та доступ громадян до інформації про діяльність посадовців. Слід створити незалежні контролюючі органи для ефективної роботи антикорупційних інституцій та судової системи, які можуть притягати політиків до відповідальності за порушення закону.

Бібліографічний список:

1. Ben Stanley. The thin ideology of populism. *Journal of political ideologies*. 2008, Vol. 13(1), p. 95–110. ISSN: 1356-9317, 1469-9613
2. Judis John B. The Populist Explosion. How the Great Recession Transformed American and European Politics, New York, Columbia University Press. 2016. p. 182.
3. Mudde C. Populism in Europe: An Illiberal Democratic Response to Undemocratic Liberalism. *Government and Opposition*, Volume 56, Issue 4, October 2021, pp. 577–597. DOI: <https://doi.org/10.1017/gov.2021.15>
4. Mudde Cas and Cristóbal Rovira Kaltwasser, eds. *Populism in Europe and the Americas: Threat or corrective for democracy?* Cambridge University Press, 2012.
5. Kurt Weyland. Clarifying a Contested Concept: Populism in the Study of Latin American Politics. *Comparative Politics*. 2001. P 1–22. DOI: <https://doi.org/10.2307/422412>
6. Дем'яненко М. Морально-етичний аспект популізму. *Парадигма пізнання. Гуманітарні питання*. 2015. № 3 (6). URL: <http://naukajournal.org/index.php/Paradigma/article/view/480>.
7. Pappas Takis. Populism Emergent: A Framework for Analyzing its Contexts, Mechanics, and Outcomes. *European University Institute*, Florence, Italy. 2012. P 14.
8. Eatwell Roger. The Concept and Theory of Charismatic Leadership. *Totalitarian Movements and Political Religions*. 7(2). 2006. P. 141–56.
9. Luther K. R. Of Goals and Own Goals: A Case Study of Right-Wing Populist Party Strategy for and During Incumbency. *Party Politics*. 2011. 17(4) P. 453–70.

References:

1. Ben Stanley. (2008) The thin ideology of populism. *Journal of political ideologies*. Vol. 13(1), pp. 95–110.
2. John B. Judis. (2016) The populist Eplosion: How the Great Recession Transformed American and Euripean Polotics. 2016, p. 182.
3. Mudde C. (2021) Populism in Europe: An Illiberal Democratic Response to Undemocratic Liberalism. *Government and Opposition*, Vol. 56, Issue 4, pp. 577–597. DOI: <https://doi.org/10.1017/gov.2021.15>
4. Mudde C., Kaltwasser C. R. (Eds.). (2012) *Populism in Europe and the Americas: Threat or Corrective for Democracy?* Cambridge: Cambridge University. p. 483.
5. Kurt Weyland. (2001) Clarifying a Contested Concept: Populism in the Study of Latin American Politics. *Comparative Politics*, pp. 1–22. DOI: <https://doi.org/10.2307/422412>
6. Demianenko M. (2015) Morarno-etychnyi aspekt populizmu [The moral and ethical aspect of populism]. *Paradyhma piznannia. Humanitarni pytannia*, vol. 3 (6). URL: <http://naukajournal.org/index.php/Paradigma/article/view/480>
7. Pappas Takis. (2012) Populism Emerent: A Framework for Analyzing its Contexts, Mechanics, and Outcomes. *European University Institute*, Florence, Italy. P. 14.
8. Eatwell Roger (2006) The Concept and Theory of Charismatic Leadership. *Totalitarian Movements and Political Religions*, vol. 7(2), pp. 141–56.
9. Luther K. R. (2011) Of Goals and Own Goals: A Case Study of Right-Wing Populist Party Strategy for and During Incumbency. *Party Politics*, vol. 17(4), pp. 453–70.

Стаття надійшла до редакції 07.04.2025